

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:	A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelő- dés” szerkesztőségének Gyulafehérvára a váriba küldendők.
Egész évre 4 frt.		
Félévre 2 „		
Negyedévre 1 „		

† SIMOR JÁNOS

1813—1891

1891. január hó 23-án a magyar katolicizmus gyásznapra virradt fel. Simor János hercegprimás, Pázmány Péter szellemének és székének örököse behunyta szeméit. Megszünt tehát ama fenkölt szellemű, példányszerű élet, mely napról-napra előröhlhetlenül írta be nevét tettei által az élet könyvébe. Azt szokták mondani a nagy emberekről, hogy gondviselészerű férfiak, hogy a Gondviselés éppen azon korra választotta ki őket, a melyben éltek. Ezt elmondhatjuk Simorról is méltán. A nemzet ujraszületésének korszakában, midőn a szabad eszmék hazánkban is már elterjedtek volt és azoknak az államiéletbe való átültetéséről volt szó, az ország első méltóságába helyezve fontos teendők vártak reá, hogy megmentse a katolicizmus számára azt, a mi még megmenthető volt. És ő dicsően, nemesen oldotta meg feladatát. — Hogy ki volt ő, csak most halála után tudjuk kelőleg méltányolni, midőn hiányzik nem körünkől, hanem a hazai katolicizmus, a nemzet éléről. Nagy volt ő minden tekintetben, éppen ezért nagy a mi veszteségünk, leirhatatlan a mi fájdalomunk, melyet felette éreztünk.

Nagy volt mint pap. Szigorú önmagához, de annál szeretetteljesebb, elnézőbb — ide nem érve a törvény megsértését semmi tekintetben — alattavalóival szemben. Hányszor tanácsolták orvosai a fürdőt, üdülést, és ő ezt magától legtöbbször megtagadta, hogy az így is meggyűjtött filléreivel másokon segíthessen. Egyszerű polgári osztályból hercegi, választófejedelemi méltóságra emeltetik, nem neve, nem származása, hanem erényei érdeméül. Ez a katolicizmus nagyszerű demokráciája. Ezért jellemezte is

őt mindig ama fenséges egyszerűség, mely leereszkedik hozzánk, hogy magához emeljen minket, a mi keveseknek a tulajdona. Mint püspök, mint egyházfejedelem, regeneratora a győri püspöki és az esztergomi érseki székeknek. Erényeinek fénye, tudományos szellemének fensége életet öntött e két megyének valláserköleséi, szellemi életébe. Mint kitünő, praktikus gazda böles elvei, utasításai és példája által e két megyét nemesak a szellemiekben, hanem az anyagiakban is gazdaggá tette. Papságában a fensőbb törekvést nagyon méltányolta és azoknak az egyes állomásokra való alkalmazásában bámulatra méltó talentummal bírt.

Nagy volt ő mint h a z a f i. A „Haza mindennek előtt.” Ezt halljuk kiabáltatni úton-útfélen, mindennütt szüntelen anélkül, hogy ennél többet látnánk. Ennek oka, mert csak szóval, de nem egyuttal tettel is szeretik legtöbbször hazájukat. De már egy új fogalmat találtak ki: az államot. És ebben pontosítanak jogot, erőt, hatalmat, tekintélyt, tudományt és azt várják tőle cserében, hogy tegye boldoggá a társadalmat. De hasztalan mert ez nem képes. Mi bátrankimondjuk, hogy a mai korban a humanizmus, a közjóért való áldozás, s nem tudom még miféle nevek alatt megindított eszmék és mozgalmak nem a haza, annál kevésbbé pedig a felebaráti szeretetből indulnak ki. Nem. Mert az a hazeszeretet, mely nem vallásból indul ki, melynek a rugója nem a valóság, igazi, valódi, őnzetlen nem lehet. Nem így szerették a magyar főpapok és nevezetesen az ország primásai a hazát.

A hercegprimás az eddigi közjogi fogalom szerint közvetítő a nemzet és a király között, kinek titkos és főkanzellárja. És e nemes feladatnak a hercegprimások mindenha megfeleltek. Csak a legújabb eseményekre hivatkozunk. 1856. aug. 31-én, tehát az abszolutizmus alatt, midőn a király a főhercegekkel

Esztergomba jött a bazilikának Seitovszky által történendő felszentelésére, a herezegprimás nem mulasztotta el a jó alkalmat felhasználni arra vonatkozólag, hogy a Felségnél a nemzet szabadságát és alkotmányos jogait ne sürgette volna. Volt is eredménye. 1867-ben midőn Simor a királyt sz. István koronájával megkoronázta a nemzet és a király között létrejött teljes kibékülés fenséges épületére feltette a koronát. 1869-ben mikor a vaticáni zsinatra indul így bucsuzik el papságától és híveitől: „Mindennapi imáinkban lesztek zárva Rómában is, ti és a szeretett Haza”. (Közhalmi-Klimstein munkájából). Jellemének és hozaszeretetének egyik szép vonása.

Nem szeretett Budapestén időzni sokat, mert nagy egyházmegyéjének kormányzási ügyei székhelyéhez kötöttek, de midőn az egyház és a haza érdeke megkívánta, nem mulasztott el egy alkalmat is, hogy hatalmas vetőjét, vagy igen-jét erővel fel ne emelje. Vajjon nem mozdítóita-e elő a nemzeti kulturális haladást akkor, a midőn Esztergomot a bazilika nagyszerű decorálása, műkincsek összehalmozása, az érseki könyvtárnak alapításával, a tudománynak és a művészetnek a szó valódi értelmében Rómájává varázsolta. Számos fi- és leánynevelő-intézet, fi- és nőtanítóképzőintézet, kórház és menedékház, templom és kápolna, Simor Jánosnak Isten, felebarát és hazaszeretettét bizonyítják és nevét halhatatlanná teszik. De ki lenne képes előszámolni azon sok adományt, melyet a tan, nevelés és művészet érdekében tett. Ő maga szintén tudós volt, kinek különösen patrisztikai tudománya több kötetet kitevő önálló munkáiban és pásztorleveleiben gyűjteményeiben fényeskedik.

Szent megnyugvással álljuk körül tehát sirját, s könnyeink nem boldogságot esedeznek számára, mert ezt jámbor hitünk szerint már bírja, hanem elhagyatottságunk, árvaságunk érzetében hullanak. Együtt érzünk a jeles esztergomi papsággal a nagy férfiú kimulásában, mely gyengéden szerető atyját, kitünő főpásztorát, büszkeségét veszíté el benne, találjon megnyugvást a váratlan esapás alatt az isteni Gondviselésben.

Ha majd a nemzet felfogja kötelességét, s méltányolni fogja nagy férfainak érdemeit, biztosan azon kevesek között lesz Simor is, kik a nemzet Pantheonjában helyet foglalni méltóknak találtattak. A történelem bizonyára háládatos lesz vele szemben, s egy kis lapot juttat neki is.

Legyen emléke áldott és a késő nemzedék találjon benne lelkesedést!

—y.

Az emberilék bölcsészeti kérdése*).

A szellem, a lélek definitive van a helyen; azaz a helyben, melyet a szellemi valóság betölt, vannak különböző helyrészek, melyeket úgy foglal el az egyszerű lény, hogy minden egyes kis helyrészen az egész lény, az egész szellem teljes valóságával jelen van, vagy mi egyre megy ki úgy foglalja el helyét, hogy a hely különböző részein egyenkint és egészben véve egyszerre van a lélek oszthatlanságában. Ezzel összefüggőleg azt is megjegyezhetjük, hogy a tökéletesebb lényen a kevésbé tökéletesebbnek nincs döntő urduma, hanem inkább megfordítva: s így az anyag sincs feiruháza ama képességgel, hogy az általa elfoglalt helyből a lelket kizárhassa, más módon van a lélek és más módon a test ugyanazon helyen. Az anyag minden egyes része hatalmába ejti a neki elégséges helyet és így több rész lesz a helyben is, mit birtokol az egész anyag, és több rész az anyagban is, melyek birtokolnak; de a részek soha meg nem állhatnak, s főképp élő lényt nem képezhetnek, ha az összetartó erő — a lélek egységesítő szerepével felhagy. Tehát a végből, hogy élő lényt alkothasson az anyag, vele együtt jelen kell lennie az alaknak is, mely a részeket egységesíti és életre emeli. Az alaknak vagyis a léleknek helyfoglalási módja sehogysem ellenkezik az anyagéval, sőt a lélek helyfoglalása az anyag helyfoglalásának egy magasabb fokú és tökéletesebb megjelenése. A tökéletesebb pedig a nála kevésbé tökéletesebbel ellentétet nem alkot, legfőleg a feki különbséget mutatja fel. A lélek az egész helyet, melyet az emberiség, mint anyag kiterjedésével körülvesz és elfoglal, — mint kizárólagos életképviselő, mint fensőbb erő erőileg (virtualiter) hatalmába veszi; az anyagot pedig, mint elmaradhatlan lény-kiegészítő alakkal látja el, azaz a lélek maga a test alakjává lesz.

Nem nagyon sok kérdés van a metaphisicai bölcsészettanban, melyek körül oly annyira eltérnének a bölesek, mint a jelen kérdés, mely a mily sok meghányás-vetésnek volt kitéve, ép oly kevés eredménnyel csaknem valószínűséggel volt eldöntve.

Megjelölöm azokat, kik még e téren is a leginkább elfogadható nézetben vannak és bizonyítékokat tudnak felhozni, melyek nem bírnak ugyan a szembetűnés jellegével, de mégis belenyugodhatunk azokba addig, míg vagy maga a dolog tiszta fényben fog előttünk vagy a későbbi kor gyermekei előtt megjelenni; vagy pedig azt fogják tisztázni és bebizonyítani, hogy ezen a téren minden homályt eloszlatni sohasem sikerül.

Utmutató ez oldalon is az angyali tudor, Sz. Tamás, és számbavehető álláspontja van a jelen scolasticismus nestorának Liberatore atyának is.

Nem lesz észszerűtlen tájékozódás szempontjából néhány egymástól eltérő véleményt felemlíteni.

Előtérbe nyomul Platonak tanai és tévelyei között azon eszményi felfogása, mely a mily gyönyörű és megragadó képzelgésnek szülöttje, épen oly képtelenség. Szerinte u. i. valamin az istenek az ég terjedelmén szünet nélkül kocsikáztak, repítette világkormányzó hatalmukat, mely isteni mulatságot még soha költő méltóan meg nem tudott énekelni; úgy a lelkek is kétfogatu kocsin e magas társaság közepet-

*). Lásd a Közm. 1891. jan. 10. számát.

te a menny gyönyör-tájjait és számukra épített határait szemlével körüljárának. De nem sokáig tartott e kedves multság, mert ellenségeskedés tört ki közöttük, a zavar megszüntette az isteni életet, szárnyát szegte a lelkeknek, ennek következtében lezuhantak a magasból és előbb emberi, később állati testbe zártak. Ezzel a véleménynyel csaknem egy értelműt állítottak Pithagoras és tanítványai. Ide esatlakozott Origenes is.

Mások, s főképp a közelebbi kor böleselői közül sokan a mellett állanak, hogy Isten a nemzés pillanatában beletemeri a lelket a testbe, vagyis akkor, midőn a női és férfiúi mag életre képes egységes testté alakulnak, azaz — mint ők szokták mondani — in primo initio generationis. Ezzel csaknem ellentétben áll azon felfogás, mely tagadja, hogy az eszes lélek in primo initio generationis megteremtetik és egyesítetik a testtel, hanem az első alakulási folyamatban a tenyésző (vegetatív), a másodikban az érző (sensitiv) lélek a testet uraló és alakító erő; s végre midőn tökéletes szerkezeti testté alakul, akkor az eszes lélek veszi át az anyagot a saját alak uralma alá, de úgy, hogy minden előbb létező léleknek meg kell szünnie ennek megjelenésekor.

Plató, Pithagoras és Origenes nézeteit figyelmen kívül hagyva, mert egy hivatkozás az öntudatra, egy szigorú számbakérése az előbb történt dolgoknak az emlékezet fonalán, a legvilágosabban megczafolják ennek lehetőségét; de azért sem szükséges ezzel foglalkozni, mert a systema praexistenciae már rég túlhaladott álláspontja az észnek. Inkább fordítsuk figyelmünket a két utóbbira, s kísérsük meg legalább a lehetőség vagy a valószínűség nevében idevonatkozólag egyik vagy másik álláspontot érvekkel támogatni és a megvédhetőbbet elfogadni.

Az orvosi tudomány, melynek magasjövője a fáradhatlanság és a megfestesült szorgalom kezeibe van letéve e téren is megpróbálkozott: tett kísérleteket és vizsgálatokat; a chemia pedig nem késeve előtermelt, s az emberi testnek alapesiráját az ugynevezett embryot megkísérlte előállítani: elemeiben sikerült is; de mi fő, az életet, a princípium vitae beleönteni soha semmiféle tudósnak nem állt módjában, s ha bizalommal viseltetünk a bölesélet iránt, kimondhatjuk teljes megnyugvással, hogy ez sem kornak, sem századnak, sem a magasztalt chemia előtérő hatalmának nem jut osztályrészeil. Az embryóból ugy az orvosi tudomány, mint a chemia elemzés útján vonhat le tanulmányokat, de egyik sem tudja a biztosság szárnyait felöltöni, még a valószínűség azon fokára sem emelkedhetik, melyet higgadt, rideg észszámítással a bölesélet bírtokol.

Az orvosi szak fáradhatlan nagyjai kijelentik, hogy a férfi magzat 40, a női 80 nap múlva fogamzás után már lelkes, de ahhoz nem szólnak exact tudományossággal, hogy 40—80 napig mi által fejlődik, mert lélek nélkül testi fejlődés képtelenség. Ha megkérdézzük az említett szaktudósokat és szövetségre léptetjük a chemia és physiologia hírneves és világhírű tudósaival, arra az eredményre jutunk, hogy az elemek — a női és férfi mag-egyesülése előtt a lélek jelen nem lehet; — ezt hosszasan bizonyítani szükségtelen.

A bölesészetnek e tanra nézve álláspontja — elmellőzve Plató nagy nevéhez fűződő lelkek idealismusát és égi szcép, de babonával, mythossal vegyített praexistentiáját — a következő: akkor egyesül az eszes lélek a tenyészet, s erre következik az érzéki lélek szerepét vivő állapot — az érzé-

ki folyamat, tehát az eszes lélek a gyökér, hogy úgy mondjuk, csakhogy még öntudatlanul. Megvan benne az erő, az értési, eszméleti, csak aktivitásba még nem hozattak, mert tárgyük még nincs; ezt a fejlődés megkívánt foka nyújtja rendelkezésére. Végeredménye fejtegetésünknek sz. Tamás ezen sora ... ipsa anima est in homine et vegetabilis et sentibilis et rationalis.⁴

Nem egyesülhet először ezek közül egymástól függetlenül egy sem az emberi testhez, mert egyik a másik nélkül nem tesz embert: így, ha kivesszük a rationalis elemet, akkor pusztán oktalan állattal van dolgunk; azt pedig még soha senki sem tudta észszerűen, meggyőző és megdönthetetlen érvekkel kimutatni, hogy oktalan állattól lesz az eszes állat, az ember. Csak Darvinnak jutott az emberiség hosszú életében egyedül az a megbesülhetetlen szerenese, hogy maga — magát kezdetben eszteleznek ismerte fel, s csak később jött annak tudatára, hogy neki megjött az esze, miután már szelleges systemája szájról-szájra járt.

Ha tehát egy a lélek az emberben, ezzel egyszersmind-hozzásatoítatik minden tehetség, mit a lélek teljessége meg kíván, és a lélek összes erőivel egyesül a testtel. Kijelölni a perzelt, az órat mathematicai biztossággal még nem tudta senki, de nem is elengedhetlenül szükséges, mert akár tudnók a perzelt, akár nem, a melyben egyesül, csak ott áll a maga rendíthetlenségében a bölesészet minden igazsága, s ezzel pedig nem gazdagítanak a lélektant sem terjedelmében, sem mélységben; ámbár nem jön lényeges kérdés számba meghatározni a legkisebb időpontot, melyben ez történik, mégis a legjobb azt kitelhetőleg körvonalozni és megállapítani azt, hogy mielőtt nem lehet jelen a lélek és miután. —

Az élet benmaradó működés, de benmaradó működés csak erő által lehetséges; tehát az embryo, mikor éni kezd, ezen életet a léleknek köszönheti; s hogy valóban van benne működés, kitünik a tenyészet, élet jeleiből; már pedig minden tenyészet, élet kütfővel bir — princípium vitae vegetativae — s ez a lélek, tehát itt sem gondolhatunk életet lélek nélkül.

(1 ége köv.)

Az elemi iskolai házfeladványok jelentőségéről, tekintve azoknak nevelési oldalát.

(Folytatás.)

Szerény nézetem szerint már hat éves gyermeknek, mi helyt az egy vízfektes vagy dőlő vonalat meg tud eszmálni, s mi helyt egy betűnek alakját le tudja rajzolni, azt azonnal feladhatja a tanító iskolai magánfoglalkozásul is. A kivétel mikéntje mellékes dolog egyelőre, s ha figyelmes vizsgálódás után meggyőződik a tanító, hogy kis növendéke képes saját lábán járogatni, azonnal adhat fel házi dolgozatot is, természetesen ritkábban. Kezdetben nagyon ajánlatos, hogy a különöző vonalak begyakorlása után a nyomtatott betűknek lerajzoltatása az írásbetűknek leiratásával párhuzamosan tanítassék és odaadassék fel házi feladványul. — Ha azt kívánjuk, hogy olvasó népünk legyen, akkor ugyanazon joggal követeljük, hogy néptünk író is legyen. Jeon Paul azt mondja Levanajának 132. §-ában, hogy: „Egy oldalnak beírása elevenebben serkenti az alkotó tehetséget, mint egy könyvnek

olvasása. "Herder ugyanazon véleményen van, midőn mondja: „Ha helyesen akarunk beszélni, olvasni és hallani, akkor gyakoroljuk magunkat az írásban.“ — A palavessző élesíti az elmét, idomítja a beszédet, ideákat idéz elő s a lelket csodálatos módon munkáltatja.

Ugyanezért irassuk le minden új betűnél a nyomtatott résznek is bár két első sorát. Később lehet egész kis olvasmányokat avagy rövid versecskéket leírni. Később jönnek a 2-ik s következő osztályokban a különböző beszédrészek, azután a mondatrészek, tiszta és bővített mondatok stb. stb. azután valamely elbeszélés vagy olvasás után megtanult mese vagy elbeszélés leírása. Egyes tárgyaknak, állatoknak, növényeknek leírása különböző pontoknak megadása mellett. Pl. a madár leírásáról: 1. Név, csoport. 2. Testének leírása, nagysága, tollazata, feje, törzse, végtagjai. 3. Tartózkodás. 4. Élelem. 5. Hasznos-e vagy kártékony. 6. Különböző tulajdonságai. — A növények leírása pl. következő dispositio szerint: 1. Név. 2. Hol található. 3. Virágzás ideje. 4. Egyes részeinek leírása (gyökér, szár, virág, gyümölcs) 5. Haszna vagy kára. Ilyen dispositiónak megadása korántsem mechanizálás, hanem a szellem hozzászokzik bizonyos rendszer, egymásutánhoz s így önálló munkálkodáshoz. — Felsőbb osztályokban következnek az összehasonlítások, ezt követnék az életben annyira szükséges levelek és ügyiratok fogalmazása. — Különösen hasznosak a különböző meséknek átalakításai s azokból, hol ezen, hol más tanulságnak (morálnak) felfedezése és levonása. Leszing a gyermeki érznek kifejlődésére nézve a mesék átalakításának nagy becsét tulajdonít s épen ezért kérdi: hogy miért hiányzik minden tudományban és művészetben annyira az öngondolkodó fő? s a választ a következőkben véli megadni: „Az ok erre az, hogy nem szoktatják hozzá a tanulókat arra figyelni, miszerint az ujonnan t mulatkat összehasonlítsák a már ismertekkel, hogy ezen összehasonlítások által önmaguktól jöjjenek oly dolgokra is, melyeket nekik még nem mondtak meg.“

Meg kell tanítványainkat arra tanítanunk, hogy a közelebbiről a távolibb általánosságra emelkedhessenek és viszont onnan a közelebbre szállhassanak. Mindnyájunk által ismeretes a róka és holló meséje azon igazsággal, hogy a ki hízlegőre hallgat stb. de mily másképen alakulna e mesében a tanulság, ha a sajt, melyet a róka a hollónak szájából hízlegés által kiesalt, meg lett volna mérgezve? Mily más értelme lenne, ha az előttünk ismeretes más mesében a férfi a megfagyott kigyót nem irgalmasságból helyezte volna meleg kebelébe, hanem szép tarka bőrének bírhatása végett.

De most veszem észre, hogy tulleptem tárgyam keretét. Nem szándéksom az írásbeli feladványok módszeres feladását részletezni, ez talán egy más alkalommal írandó értekezésnek lehetne tárgya. —

A számtani feladványokra nézve is azon véleményben vagyok, hogy már az egyes (1—9) számkör megismertetése alkalmával, mihelyt a gyermekek helyesen kezdenek következtetni és tiszta fogalmat szereznek magoknak az egyes számkörökben levő számok összerakása és szétbontása felől, azonnal adhatunk fel belőle írásbeli dolgozatot. Haladásunk történetjék lépésről-lépésre, a feladat legyen rendszeren tárggyal összekötve, hisz tudjuk, hogy a számtanítás az emberi szellemképzés legkitünőbb eszköze, a népiskola logikája s a legjobb szellemi gimnasztika. Különösen szoktassuk rá növendé-

keinket, hogy a megadott minta szerint önmagok is alkossanak önálló feladványokat.

A földrajz is elég anyagot szolgáltathat a házi dolgozatokra. Pl. a térképrajzolás hathatósan mozdítja elő az öntevékenység ösztönét, mert alapos megfigyelésre szorít, az értelmet erősíti, gyakorolja a tájékozottságot és kitünő eszköz a tanultaknak megtartására. Gyermekeink, sőt a felnőttek sem értenek a térképválasáshoz, melyet 1866-ban pl. az osztrák tisztek is a porosz altisztektől tanultak meg.

A történelem, természettan és ének oly tárgyak, melyek csak kisebb mértékben szorultak írásbeli magánfoglalkozásra, mert ezekre nézve úgy kell a tanítást vinni, hogy a növendékek képesek legyenek az óra végén az elmagyarázott tartalmát összefüggően azonnal elmondani. —

Fordítsunk a magándolgozatoknál a rajz és szépírásra is nagy figyelmet, mert jól rajzolni és szépen írni, csak minél több rajzolás és írás által sajátítható el. —

Általában adjon az írásbeli dolgozat a tanulóknak gondolkodni valót, tegye próbára erejét és kitartását; de mindenkor lehetséges legyen nekik azt tetteleg és nagy megerőltetés nélkül megoldaniok.

Ne követeljünk productioikat, hanem elégedjünk meg az egyszerű gyermeki felfogáshoz mért reproductióval. Sajátítsuk el azon nagy mesterséget, melynél fova ügyes kérdések által csalhassuk ki a gyermeki lélekből azon gondolatokat, melyek ottan öntudatlanul szunyadoznak. A tapintatos tanító az írásbeli dolgozatot olyan épületnek tekinti, melynek alaprajzát mint építömester maga tervezi egész alaposággal. Az ő kötelessége arra ügyelni, hogy mikép és honnan szerzetessék be az építéshez szükségesítő anyag. Ő, mint a logikai rendnek őre, addig van mint munkavezető az építkezés helyén tevékenységben, míglén a mű a mestert dicséri.

Véleményem szerint az összes házi írásbeli dolgozatok egy serényen dolgozó középtehetségű tanuló által, teljes szorgalmi napon egy fél óra alatt, felszünidős napon egy óra alatt és egész szünidős napon másfél óra alatt legyenek megoldhatók. Magától értetődik, hogy ezen irányadó szempont a különféle viszonyok közt fennálló iskolákban különféleképpen módosul. A több tanítóval bíró iskola növendékeinek nagyobb és nehezebb feladatokat tűzhetünk ki magándolgozatul, miután jobban lehet őket előkészíteni, mint az osztatlan iskolabeliket.

Legyünk tekintettel a gyermekek nemére is. Leány gyermekeknek általában kevesebb írásbeli kézi feladványt adnak fel, mert azoknak édes anyjuk ugy is gondoskodik elég házi munkáról. — Hosszabb szünidőre se hagyjunk fel tulságos sok írásbeli munkát, mert valamint a testi munka alatt kifáradt test a nyugalom által üdül fel, kapja vissza erejét az új munkára, épen ugy a gyenge gyermek lelki tehetsége is pihenés által kapja vissza rugékonyságát és képességét a tovább haladásra.

Nagy bünt követnek el eljárásukkal azon tanítók, kik a gyermekek lelki tehetsége figyelembe vétele nélkül hagyják írásbeli magándolgozatokat és megelégednek azzal, ha a tanulóknak csak egy része képes azokat helyesen megfejtetni. — Tapasztalásból tudjuk, hogy némely gyermek más tudományokban hátramarad, de egyben pl. a fejbéli számolásban kitünő haladást tett, s megfordítva, másik a tanult tau-

tárgyak mindenikében kitűnő, de a fejbeli számolásban gyengébb valamennyi társánál.

A tanítók tanítója Jézus így szólott hajdan az ötet hibáztató írástudókhöz: „Ha valakinek ti közületek száz juha vagyon és egyet azok közül elvesztend: avagy nem hagyja-e el a 99-et a pusztában; és nem megyen-e annak megkeresésére, a mely elveszett, mignem azt feltalálja?” Ne engedje hát a tanító is elveszni, elkedvetlenkedni gyengébb tehetségű tanítványait, hanem kövesse a világ tantómesterének útaitását s adja meg az értéshez s így az abból kifolyó helyes megoldáshoz szükséges fölvilágosítást és utasítást azoknak is, kik a nélkül szükölködnek, és készítse el a gyengébbeket is, hogy követhessék a jobbakat, annyival is inkább, mert csak egy kis jóakarát és fáradság s megteheti ezt a tanító a nélkül, hogy az a tehetségesebbek kárára történék. — De esakis így érhető el az írásbeli magándolgozatoknak is nevelési értéke, nem pedig a jobbakkal dolgozataival való brillírozás által a vizsgálatok alkalmával, mint ez az n. n. vizsgalapot vagy próbairások kiállításával történik. Elül vannak a szép és tetszős írások, azután következnek a közepesek s a gyengéknek írása között hiába keresi a jelenlevő szüle, a megbámulás végett ányujtott diszkötésű könyvből talán saját gyermekének művét, mert az és a hozzá hasonlóké hiányzik abból. Egyoldalú azon tanítók eljárása, kik a felsőbb osztályokban is mindig az olvasó vagy más kézi könyvből hagnak fel egy-egy részt lemásolás végett írásbeli magándolgozatul; mert ezek nem hogy fejlesztenék a gyermekek észbeli tehetségeit, hanem inkább elfojtják bennök az öntevékenységét, a gondolkozásra való hajlamot, miután a betűk rabjaivá válnak.

(Folyt. köv.)

A világ bölcsessége.

(Gondolatok a könyvtárban.)

Hányszor voltam már közöttetek, ti nagy szellemei az ó és új világnak! Hányszor kértem már tőletek tanácsot, felvilágosítást! Hányszor tanítottatok ti engem jóra, de hány-szor esaltatok meg! És még sohse jutott eddig eszembe, hogy fölöttetek komolyan elmélkedjem . . . de most . . .

Ime itt állok, körülvéve az összes világrészek nagy szellemeinek komolyan hallgató termékeitől, — körülvéve emberektől, a kik éltek, munkálkodtak és fáradtak, — kik nyugtalan szellemök nemes ösztönét érezték s fáradságtalan tevékenységgel küzdöttek a világépítő és világrontó eszméknek tágas harezmezején. Roppant küzdelmek árán megszerzték nehányan maguknak a „nagy” nevet, s a következő évszázad könnyű szerrel döntötte halomra állítólagos nagyságukat! Hányat meg hányat istenítettek közülök, könyveiket orakulumoknak tartották, — s az idők zivatara durva kézzel rántotta le félisteni piedestáljukról s kiméletlenül szórta szét könyveiknek lapjait! Hányan meg hányan beszéltek oly hatalmas hangon, hogy a föld kerekességét reszketteté meg, — s

hangjukkal együtt eltűntek ők magok is! Hányan meg hányan gyújtottak szlleemök szikrájával oly tüzet, mely mindent megemészte pusztított városokon, birodalmokon át! Hányan meg hányan tették meg az első lépést a dicsőség útján remegve bár . . . de küzdöttek győzelemmel, dicsőséggel . . . diadaloszorozottan léptek le az élet szinpadáról . . . s a következő nemzedék letépte bervadhatatlan babérjukat! Hányan meg hányan hitték s hitették el másokkal is, hogy felfedezték, megtalálták az igazságot, — s ime saját igazságuk igaz voltában kételkedve kétségbeesetten dültek le a sírba pihenni, álmodni . . . az igazságról! Hányan vannak itt vajjon körülöttem? Hányan művei környeznek engem? S vajjon van-e ezen sok ember vagy mű között bár kettő, mely egymással mindenben teljesen megegyeznek? Hogyan? Hát a szellemi világ is alá van vetve a vélemények, izlés és rendszerek folytonos változásának, apályának és dagályának? Ime, itt a nagy gondolkodók eme szellemi leltárában, itt a letűnt évezredek szellemi kincsének eme dűsgazdag muzeumában, itt az emberi bölcsesség és tudás eme fényes pantheonjában kérдем — mint egykor a kételkedő Pilátus: Ergo, quid est veritas?! Feleljetek hát! . . .

Siri esend uralg . . . körültekintek . . .

Amott áll két író egymás mellett, de elveik talán még ma is véres harezot folytattak egymás ellen. Az egyik — az égből hozta alá a világgosságot és igazságot; a másik ezt fölöslegesnek tartá, telhevült fantáziájára épített s kortársai talán tapsoltak neki. A következő század akart e vitás ügyben dönteni s új labirintusokba került. Itt egy szerző azon időket magasztalja, melyekben erkölcsök voltak törvények nélkül, — szomszédja meg egész életén azon tűnődött, hol és hogyan lehettek törvények erkölcsök nélkül. Ez itt az erényt dicsőíti, — amaz fikciónak tartja. Ennél a vallás az élet lelke, annál meg haszontalan nyűg. Itt az első sorban vizsály és egyenletlenség a jelszó, hátul meg az egyetértés barátságos szelleme mosolyog. Ez az író örökös háborút hirdet, szomszédja az általános békét helyezi kilátásba . . . Svajjon mennyiben folytak be a világ erulatájának átalakulási processusában? Mi lett rengeteg foliansaik eredménye? Oly emberek, kiket a Gondviselés államok élére helyezett, kik azon műveket átolvasni nem tudták, nem akarták, döntöttek azon eszmék felett. Nagy Sándorként karddal vágták ketté a talányszerű eszmét! Pragmatikai sanktiók, törvénykönyvek, arany bullák, konkordátumok, békekötések, a népek békéjének ezen örökös talapzatai ma már nagyobbára csak . . . a papíron vannak. Ime azon író a nemzetközi jogot állapítja meg, — szomszédja meg egy furfangos dissertációban fejtegeti, hogyan lehet magasabb politikai indokokból a legszentebb törvényt is kijátszani. Itt egy nagy férfiú azt kiáltja: tengerre! baloldali szomszédja meg éppen ezt tartja és hirdeti a népek veszedelmének és átkának, pedig érzi, hogy nincs igaza. Ez itt az adófizetés ellen ígat, szomszédja meg azzal végzi rengeteg művét: két nagy áldozatot kell kivétel nélkül minden embernek ökvetlennül hoznia: meghalni és . . . adót fizetni!

Megjédek, elfordulok s a historiára tekintek. Jól tudom: mily szent a kötelessége — igazságot hirdetni, mily fennsleges a hivatása — tanítani az embereket! De hány-szor esaltokoztam bennök is! Világgosságot, igazságot kerestem — s nyertem févelty, sötétséget. Egy eseményt akartam tisz-

tán, a maga valóságában megtudni s ime: ez a diszkötési historikus egészen másképen beszéli el a dolgot, mint szomszédja: mellettök meg két író ismét homlokegyenest ellenkeznek ugyanazon egy dolog leírásában. Hogyan? Hát ez a tény négyféleképpen történt avagy hol az igazság? Ti óriási kötetekre terjedő historiák, kik napról-napra gyarapodtok, nagyobbodtok, vajjon kinél fogtok hitelre találni?! Maholnap ugy fogtok itt állani, mint az aegyptomi pyramisok: bálmulni fogunk titeket, de használni — aligha! S ti kisebb monografiák, kik többnyire szerzőitek szeszélye szerint vagy specialis érdekből készültetek, rólatok mit mondjon a historiai kritika?! Hát ti nagy földleírások és utirajzok? Ime, itt áll előttem egy fáradhatlan lángész, ki körülhajtotta a világot, átszelte a tengereket „törékeny csolnakával“ s Odysseuscént sok embereknél látta városait és szokásait — és élte végén leírta tapasztalatait a hálás utókor számára. Amott a szomszédja szintén bejárta a nagy világot és irataiban határozottan tagadja azt, a mit elődje állítani elég merész vala. Hátha egyik sem látta azt, a mi vita tárgya?! Oda át áll egy nagy rakás geográfiai és statisztikai munka; alig látták napvilágot, már hasznavehetetlenekké váltak. Egy hatalmas kéz kard — vagy tollvonással megváltoztatta a birodalmok földrajzi és statisztikai képét, — s a fáradhatlan írók rengeteg művei saját piacra vagy — könyvtárba kerültek!

Filozofia! „Ancilla Domini“¹⁴ Mivé levél te is? „A magasságbelinek szájából eredtél,“ s oly szájakba kerültél, kik-bemocskolták, bepiszkolták égi nevedet. Itt itt előttem Plátó, Aristoteles, — ime amott aquinói szt. Tamás és Anselm, — mellettök még Kant és Schoppenhauer díszelőg! „Quid est veritas? Ime, itt vannak legújabb korunk praetorianus kohorsai, akik égetnek, gyilkolnak, pusztítanak. Jelszavuk ez: antiquum documentum novo cedat ritui! S vajjon mi ez a novus ritus? Comte positivismusa vagy Hartmann „Öntudatlan“ja? Ez hát az igazság?! Szegény filozofia! Hol vagy tehát? Transcendentális szárnyaidat nem tagadom meg tőled, — de mégis a skepticismus talajához tapadtál. Az abszolút igazság helyett — kételyt fakasztottál a tudványó emberekben. Kinek higyjünk, az ó-közép — vagy új — kor filozofusainak? „Talán „media via optima!“

Elzarándokolok A eskaláp fiaihoz is. Élet és halál kezökbe van letéve. Az emberiség testi üdvén fáradoznak. Vajjon megegyeznek-e? O dehogy, amit az egyik jónak tart, azt a másik életveszélyesnek bélyegzi. Ez itt hideg vízzel gyógyít, amaz meg a víztől óvja a paciensét. Ez a másik ért vág betegén, az ott a legesekélyebb vérvesszességet halálhozónak mondja. Ez a nagy orvosi compendium minden előfordulható betegségre száz orvosságot ismer és ajánl, szomszédja — egy 5 kötetes mű váltig azt bizonyítja, hogy a természet a legjobb orvos s ezzel végzi nagy művét: Censeo omnem medicinam delendam esse!

Hát ti természettudósok, phisikusok, chemikusok stb., rólatok mit mondjak? Ti az egész világot szét daraboltátok. Apróra törítetek ezt, mint a sót és vizsgálni kezdtetek. Az egyik azt mondja: a világ magától lett, — a másik, hogy nem magától lett, de nemis teremtette senki. A harmadik hydraulikus, a negyedik mechanikus, az ötödik dinamikus, a hatodik chemikus stb. processusnak tartja a világ keletkezését és fejlődését. Ember, állat, növényzet, ásványok honnan lettek —

ti százan százegyféleképpen tudjátok. Quid et ubi est veritas. Hallga, egy nagy tudós így szól: „Az ellenmondások valódi oka a szélsőségek hajhászásában s az arany középutról való letérésben áll, mely ezen egyedül igaz elvtől eltér: a világon minden csak akeió, reakció, acceptibilitás és receptibilitás, expansió és kontrakció által jöhet létre!“

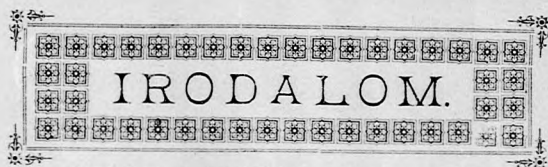
Elfáradt lelkem nyugpontot keres. Itt vagyok a költészet és művészet birodalmában. Hát itt hogy állunk? Az egyik aesthetikus a szépet jónak, a másik specialis illetőleg relatív gustusnak tartja. A harmadik definiálni akarja, de nem tudja, a negyedik felkiált: heuréka s így szól: A szép a létező s gondolható, a külső s belső tökélyeknek alakban és tartalmában, részben és egészben, eszme és tárgyban olyatán szerves egészzé lett kögülsé, mely míg egyrészt külső szerveink által megészleltetve az idomok és az alakzatok, a színek és hangok, a nyugalom és mozgás, az eszme és kifejezés, a gondolat és tényben esodálandó erővel megragadja figyelmünket, addig más részt ugyanazon tényező benső s mintegy láthatatlan aktivitásával egy minden egyéb érzelmektől különálló, sőt azokkal a hatást és eredményt illetőleg össze sem hasonlítható gyönyört s élvezetet ébreszt. Hát ti költők? Csodálói, utánzói, másolói vagytok és maradtok a világ két legköltőibb népének, habár megromlott ízlésünk és felvilágosodásunk Hellas és Roma elsőségét kétségbevonni akarja. Ti sokat alkottatok és építettetek, — de másik kezetekkel ezt le is rontottátok. Ha fényes kötésű soraitokból kivesszek egy művet, az egyik lapon az erény magasztalását látom, a másikon már ocsmányosságokra akadok, — tovább Istent látom dicsőítve s a reá következő oldalon a Venusnak hozott áldozat bódító illatát érzem. És ti regények, — az emberi jóllét és becsületességnek hányszor voltatok rovására oly kezekben, melyek belőletek csalni, lopni, fajtalanodni s mégis . . . „hősiesen“ élni és meghalni tanultak.

De már elég . . . Láttam és hallottam töletek eleget. Tanultam is valamit, de még mindig nem tudtam töletek — kikhez fordulék — megtudni: quid est veritas?

Fényes ó-kor, „sötét“ közép-kor, homályos új-kor egybegyült vagy szellemei — feleljetek! Csak egyet szeretnék tudni. Ember vagytok, mint ti voltatok: olyan lesztek a sirban, mint ti vagytok most . . . de lelketekkel mi van? Van túlvilág, van örök élet? S ha van, hol van azon könyv, melyben arról felvilágosítást nyerhetek? De előre kikötöm, ez a könyv ne olyan legyen — bocsánat, nagyszellemek! — mint a ti műveitek. Legyen ez a könyv a tudásra nézve tudományos, a műveletlenre nézve egyszerű, — legyen ez a könyv megírva gazdagnak-szegénynek, királynak koldusnak, szerencsésnek szerencsétlennek, — legyen ez a könyv mindenkinek mindene! Csak egy ily könyvben lehet tiszta igazság. Hol ez a könyv? feleljetek!

Ez a könyv, minden tudásnak összfooglalatja, minden bölcsességnek alfája és ómegája, minden embernek legdrágább kalauza, ez a könyv . . . az evangélium.

Z. Á.

— Megjelent és beküldetett: „Egyetemes közoktatásügyi szemle” III. évf. 1 és 2 sz. Szerkeszti: Dr. Jancsó B. Budapest. Ára egész évre 4 frt.

— „Szent beszéd, melyet 1890 december hó 8-án mint Esztergom viziváros fogadalmi ünnepének másfél százados évfordulóján a nevezett plébánia templomában mondott Dr. Walter Gyula. Esztergom. 1890. 30 l. Ára 25 kr. Jövedelme a fogadalmi szobor javára fordítatik.” A „nap jelentősége” szakaszban az 1739 évben nagy mérvben dúll pestis és az 1740-ben a vizivárosiaknak abbeli nemes elbatározása illetve fogadalma van előadva, hogy a pestis megszüntetéseért évenként — a b. Szűz szepültelen fogantatásának ünnepén hálát rebegnek a Mindenhatónak. A „szent beszéd” a vallás iránti közönyt és hidegséget tárgyalja emelkedetten és szívhez szólóan.

— „Az erdélyi gazdasági egyeslet irodalmi szakosztályának könyvkiadó vállalata. III. évf. 3 f. A gazdát érdeklő káros és hasznos állatokról írta Dr. Szaniszló Albert. Kolozsvárt, 1890. 32 l. Ára 25 kr.” Minden fővebb ajánlást mellőzve, felsoroljuk ezen kiválóan praktikus füzet egyes fejezeteit: Hasznos állatok, káros állatok, élősködő állatok. A eserebogár. Földi vagy vetési hernyók. A lótetűről. A gyümölcsfák hernyóiról s ezek irtásáról. A zöld hernyóiról és annak lepkéjéről. A hamuféregkről a filloxeráról. A kergeségről. A borsókárról. A mészéről és a szörféregéről. Juhbögölyről. Néhány hasznos állatról. A madarakról. Befejezés. — A lelkészeknek, tanítóknak és gazdáknak az erdélyi gazdasági egyeslet irod. szakosztálya könyvkiadó vállalatának összes kiadványait — szerfölött praktikus voltak és rendkívüli olesóságuk miatt kiváló figyelmébe ajánljuk.

— Tokody Ödön r. k. plébános, a „Havi közlöny” és „Egyetemes egyházi névtár” kiadó-tulajdonosa és szerkesztője „A magyarországi r. kath. papság egyetemes névtára 1891-re” és „Lelkeszi irattár. Az egyházi irány elméleti és gyakorlati kézikönyve. 4-ik kiadás” cz. művekre hirdet megrendelést. Mindkét mű 1891 ápril havában fog megjelenni. A névtár — terjedelme 50--60 iv ára 5 frt, a lelkeszi irattár — terjedelme 40--45 iv ára 3 frt leend. Mindkét művet nagyon ajánljuk.

— „Katholikus egyháztörténet rövid foglalata” stb. írta Horváth János lelkész és népiskolai hitelemző Kun-Félegyházán. 72 l. Ára 30 kr.”

— „A Katholika egyház szertartásai stb. írta Horváth J. Kun-Félegyházán. Második javított kiadás. 45 l. Ára 20 kr. Lapunk jövő számában részletesen szólunk ezen két utóbbi műről.

— „Az ájtatos és ügyes minisztráns fia.” Gyakorlati útmutatás a szt. misénél való szolgálathoz. A róm. kath. elemi fia-iskolák tanulói számára írta egy esztergom-főegyházmegeyi áldozó-pap. Negyedik kiadás. Esztergom. Buzárovits G. kiadása, 23 l. Ára 5 kr. Ajánljuk.

— Havi közlöny. Az elméleti és gyakorlati lelképásztorság köréből. XIV évf. 1 füz. Szerkesztik: Tokody Ö. és Patzner J. Temesvár. Ára egész évre 4 frt.

— „Katholikus hitoktatás. Havi folyóirat a hitoktatás

elméleti és gyakorlati művelésére” VI évf. 1 sz. Szerkeszti: Fonyó P. Ó Beese. Ára egész évre 3 frt. —

— „A legszentebb rózsafüzér királynéja” Havi folyóirat a Mária tisztelet, különösen pedig a Rózsafüzér Főtestvérület az élő Rózsafüzéregylet és örökös Rózsafüzér terjesztésére és ápolására. Alapítá: P. Angelikus. Szerkesztő: Karl Alajos. Az előfizetések — egy évre 1 frt. — nt. Mészáros Kálmán szt ferenczrendi atyához (Budapest, IV., Ferenczrendiek kolostora) küldendők. —

— „Bo-romaeus. Kath. hitazonoklati havi folyóirat.” V. évf. 3. füz. Szerkesztik: Horváth L. és Varga J. Győr. Ára egész évre 4 frt.

— „Isten igéje szent beszédekben.” XVI. évf. 2. f. Szerkeszti: Jagicza L. Esztergom. Ára egész évre 2 frt.

— Irodalmi jelentés. I. Bölcséleti folyóirat. A keresztény szellemű bölcsélettudomány ápolására. Szerkeszti és kiadja dr. Kiss János a Szent-István-Társulat igazgatója, Budapest, IV. Lövész-útcza 13. sz. Évenként 4 füzet, mintegy 50 ivnyi terjedelemben. Ára egész évre 5 frt. Etiam erga saera. Megrendelhető a szerkesztőnél. Jelenleg VI. évfolyamában van.

II. Hittudományi Folyóirat: Szerkeszti és kiadja ugyanaz. Évenként 4 füzet, mintegy 50 ivnyi terjedelemben. Ára 5 frt. Etiam e. s. Jelenleg II. évfolyamában van.

Mind a két folyóirat tömeges pártolásra érdemes.

III. Melcher Alajos. Levelek egy fiatal lelkészhez. Fordította és magyar viszonyokra alkalmazta dr. Kiss János. Két kötet. Ára kötve 3 frt 80 kr. Etiam e. s. Valóságos arany könyv. Még csak néhány példány.

IV. Melcher Alajos. Hitelemző beszédek. I. kötet a hitről, II. a parancsokról; III. a malasztról és eszközeiről. Fordította dr. Kiss János. Egy kötet ára 1 frt 80 kr. Etiam e. s. Az eredeti rendkívül kedvező fogadtatásban részesült. A magyar kiadás sajtó alatt van; már most megrendelhető a fordítónál.

— Uj könyv. Költemények. Írta: Rudnyánszky Gyula. Mintegy 20 sűrűn nyomtatott iven 1891. márczius 15-én fog megjelenni. Ára füzve 1 frt, díszkötésben 2 frt. Az előfizetések a szerzőhöz, Érsekújvárra küldendők. Jönevű kath. költőnk emez újabb költeményfüzérét a legmelegebben ajánljuk t. olvasóink szíves figyelmébe és pártolásába.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— Simor János, herezegprimás, a biboros érsek nagy lelkét f. hó 23-án adta vissza Teremtőjének. Hogy ki volt Simor a magyar kath. egyháznak, a magyar nemzetnek, arról az országos gyász, mely mindenüvé eljutott, elég szemmel látható bizonyosságot tesz.

Az ország minden zugában a vesztesség sulya nyomja a lelkeket, a felséges magyar király, a főpapság, az országgyűlés mind két háza, a miniszterium, tudományos egyetem, akadémia, megyék és

városok részvétiratai tanuskodnak arról, hogy mily általánosan osztozik mindenki a gyászban.

A Szentséges Atya Rampolla bíboros által fejezte ki részvétét: „A pápa ő szentsége a nagyérdemű egyházfejedelem halálának hírét legnagyobb fájdalommal vette és annak lelkét Istennek ajánlotta. A ft. káptalannak, valamint méltó helynökének a Szent-szék és az egyház részvétét küldöm. Rampolla.“

Halála méltó volt életéhez, keresztényi, nemes és jótékony. Hagyatéka roppant vagyont képez; mintegy másfélmillió készpénzt találtak, melyből 300-000 forint papirokban van, 640 db arany, melyet végrendeletében a pápának hagyott.

A holttest felboncolását szombatn 24-én reggel eszközölték, azután bebalzsamozták. A halál oka láz volt. A nagy halottat óhajtsa szerint egyszerű fakoporsóba tették, de a ravatalon a vízvárosi templomban érzekoporsóba helyezték.

A temetés 28-án volt, melyen a Felső is képviseltette magát. Jelen volt Ferdinand bolgár fejedelem képviselője, a főherczegek, képviselve volt a püspöki kar, az országgyűlés, akademia stb. stb.

A szertartás 9 órakor vette kezdetét a vízvárosi plebániában. A beszentelést Boltizár felsz. püspök, nagyszombati vikarius végezte. A további funkciót Császká György szepesi püspök teljesítette, melynek végzetével a menet megindult a bazilika felé; az utcán a házakról gyászlobogók lengettek, a lámpák fekete fátyollal voltak bevonva, a bazilika lépcsőin és benn is katonaság állott sorfalat. A bazilikába érve a káptalani tagok a ravatalra emelték a koporsót, majd az abszolucokat mondták el melyek végzetével a bazilika alatti sírboltba vitték és helyezték örök nyugalomra.

Éltében áldás járt nyomában; áldás lebegjen holtá után felette!

— **Kegyelmes Püspök urunk** Simor János herczegprimás halála hírének elterjedésekor, következő telegrammot intézte az esztergomi káptalanhoz: „Simor bíbornok herczegprimás halála fájdalmas érzettel töltötte el az erdélyi püspöki megyét, melynek plebániáiban gyászistenisztelet fog a boldogultért tartatni. Fogadja legbensőbb részvétem kifejezését.“

— **A herczegprimás temetésén** egyházmegyénket Nsgos Bálint Károly és Dr Tódor József kanonok urak képviselték. Bálint kanonok úr abban a kitüntetésben részesült, hogy a gyászszertartáson és misén is mint diakonus segédkezett. —

— **Requiem a megboldogult herczegprimásért.** F. hó 28-án kegyelmes Püspök urunk ő exciája végezte a székesegyházban a megboldogult herczegprimásért a requiemet, melyben a különböző hivatalnokai testületek s a tisztikar csaknem teljes számmal jelen volt. Azonkívül, hogy a

székesegyházban in die depositionis bemutatott nagy halottunkért az engesztelő áldozat, kegyelmes urunk az egész egyházmegyében elrendelte a gyászisteniszteletek tartását. —

— **Hálalköszönet.** Püspök Urunk Ó Nagyméltósága megélhetésem megkönnyítése végett, esekély fizetésemet a kiküllő-keményfalvi róm. kath. templompénztárból évenkénti 25 frttal o. é. kegyeskedett javítani; midőn a kegyes Főpásztornak jóságáért a nyilvánosság előtt is legmélyebb hálalköszönetet mondok, kívánom, hogy Isten Ó Nagyméltóságának életét tartsa meg az emberi életkor legvégső határáig. Küküllő-Keményfalván 1891 január 20-án. Ambrus Károly, kántortanító.

— **Mély hódolattal vettük** Püspök ur ő nagyméltóságának ez évi I. sz. főpásztori körlevelét. Ebben közli Pápa ő szentsége körlevelét, melyben ő szentsége a magyarországi püspököknek IX. Pius által adott facultatem dispensandi in lege abstinentiae — joghatóságot újabb 7 évre ki terjeszti, s ezzel kapcsolatosan felhív a beálló 40 napnál többé szigorú megtartására; továbbá közli a kitűzött tavaszi és őszi synodális vizsgálat napjait, ministeri rendeletet és folyó iratok ajánlását.

— **A zsinatvizsgák** ez évben május 26. és 27; szeptember 15. és 16-ik napjain tartatnak.

— **Nyilvános számolás és köszönet.** Szent kötelességemnek ismerem, elhalt elődöm t. Bourdeaux Olivér által, a Sároberkén felállítandó „Jézus legszentebb szíve“ kápolnája részére, mult 1890. évben kibocsátott és hozzáam vissza érkezett gyűjtő ivékről és ezekben jelzett adományokról szívből jövő köszönetem mellett beszámolni. Bejött t. Müller János boicza lelkes úrtól 2 frt., t. Kovács Lajos zágoni lelkes úr gyűjtése 4 frt., Fdó Bálint László orbai ker. főesperes úr gyűjtése 1 frt., t. Kiss Gyula kézdívasárhelyi lelkes úr gyűjtő ivén hozott az ott virágozó „Mária társulat“tól 7 frtot. T. Száva Antal ákosfalvi lelkes úr küldött 1 forintot. T. Tamás Dávid alsó-esernátoni plebánus úr gyűjtése 1 frt 42 kr. Midőn itt a nyilvánosság terén a gyűjtőket úgy mint az egyes adakozókat kívántam megnyugtanni: egyszerűs-mind fogadják legmélyebb hálám s köszönetem kifejezését — kegyes szívű adományukért. — Nagy-Ernyén, 1891. január 25-én. Gál Elek, plebánus.

— **Az erd. r. k. irod. társulat pénztárába fizettek:** P. Szeles Anaklét, elf. 1890-re 2 frt. Karácson Márton, ptg. 1890-re 5 frt. Veress Antal, ptg. 1891-re 5 frt. Veress István, ptg. 1890-re 2 frt 50 kr. Harmath Lajza, rtg. 1890-re 2 frt. Péterffy József, ptg. 1891-re 2 frt. Baka János, rtg. 1890-re 2 frt. Veress Lajos, elf. 1889-re 4 frt. Eröss Gáspár, elf. 1890-re 4 frt. Radányi József, elf. 1891-re 4 frt. Zonda Vincze, elf. 1890-re 4 frt. Balló János, elf. 1890-re 1 frt. 1891-re 1 frt. Kovács Simon, ptg. 1890-re 5 frt. Bálinth Károly, ptg. 1890-re 5 frt. Török Antal, ptg. 1890-re 5 frt. Kalapács Imre, ptg. 1890-re 5 frt. (Folyt. köv.)

— **Sajtóhiba.** Lapunk 4-ik számában „Rövid reflexio“ cím alatt megjelent cikk 4-ik hasábján az 5-ik és 6-ik sorban ezen szavak: „s 130 év alatt 1-et apad. Ebből évezredek befolyása alatt“ . . . imígyen olvasandók: „s 130 év alatt 1-et (azaz 1 ivperezet) apad. Ebből évezredek lefolyása alatt stb.“

Zlamal Á. „Válasz“-ában 32 lap. felülről a 47 sor) erőszakkal helyett é v s z a z a k k a l stb.

Szerkesztői üzenet.

— **Többeknek.** Kérjük szépen mindazokat kik szívesek szerkesztőségünkkel levelezést folytatni, hogy bérmentesen küldjék a leveleket, mert a szerkesztőség sem az egyszerű, sem a dupla bélyegilleték fedezésére nem rendelkezik semmi alappal.

— **Dr. Cz. G.** urnak. Köszönjük Jövő számunkban.

— **F. A. Cs.-Somlyó.** Elintéztük.

— **Fülöp Alajos.** Az ügyet már bejeztük, nem közölhetjük.

— **P. K. O.** Megkaptuk, de személyes polemikának nem akarunk közeget lenni

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ANTAL.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, KÓRÓDY PÉTER, VASS ALBERT, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. nyomdában Gyulaféhérvárott.